



כ"ה באב תשפ"א, 4.8.2021

גיליון מס' 771

פרשת ראה

המקום אשר יבחר – האם הגנת תמיד צודקת?

מאת משה (קינלי) טור-פז, כפר נציון

כשהייתי מנהל התיכון שק"ד בקיבוץ שדה אליהו, יצאנו צוות המורים, לסיור סמוך לבית הספר. בשלב מסוים הגענו לתל קטן והמדריך אמר "זה תל שלם. יש טוענים שכאן הוציא מלכיצדק לחם ויין לאברהם וחילותיו השבים מן המערכה". מיד תהה אחד המורים לתנ"ך: "והרי מקובל שזו ירושלים?". אבל המדריך התעקש שמבחינה גאוגרפית, בהתייחס לדרכי התנועה מדין ודמשק חזרה לחברון ואלוני ממרא, הרבה יותר סביר שהמפגש ההיסטורי ההוא התרחש דווקא בפאתי טירת צבי. נותרנו בתהייה. דברי המדריך היו משכנעים מאד והגיאוגרפיה היתה לצידו, אך אני זוכר את הגנת בגן הילדים שלי מסבירה שמדובר בירושלים. והרי הגנת תמיד צודקת?!

בפרשתנו מופיע לראשונה בתורה הביטוי "המקום אשר יבחר ה'". לביטוי הזה יש הקשר מובהק שכן בפתיחת הפרשה אנו למדים אודות המעמד הצפוי של הקללה והברכה בהרים גריזים ועיבל, ואחר כך מגיע הציווי לאבד את כל המקומות בהם עבדו הגויים. ההקשר מלמדנו כי אמנם הר גריזים והר עיבל ישמשו (באופן חד פעמי) למעמד היסטורי מיד לאחר הכניסה לארץ, ואמנם ישנם מקומות פולחן רבים בהם עובדים הגויים בארץ אליה אנו מגיעים, אבל התורה מדגישה כי עבודת ה' חייבת להתבצע רק במקום אשר יבחר ה' לשום את שמו שם. לא פחות מ-15 פעמים משתמשת פרשתנו בביטוי "המקום אשר יבחר ה'". מהו 'המקום' המסתורי ומדוע איננו נזכר בשמו המפורש? האמנם זו ירושלים עליה דיברה הגנת? ואולי מדובר על מקום אחר, שאיננו ירושלים? האם בכלל מותר להציע הצעה כזו?

מפתיע לגלות כי רש"י מפרש בפסוק הראשון בו מופיע הביטוי בפרשתנו (דברים י"ב, ה'), את המילים **לשכנו תדרשו** – זה משכן שילה. כלומר ישנו עוד 'מקום' קדוש, והוא משכן שילה. לפי המקובל שכן המשכן בשילה 369 שנים, לפני שנודד למקומות נוספים ולבסוף הגיע לירושלים. כלומר לפני ש'המקום' היה ירושלים, היו גם אפשרויות אחרות.

ביקורת המקרא ראתה 'במקום אשר יבחר ה'' ביטוי מפתח להבנת התקופה לה היא ייחסה את ספר דברים – דורו של ישעיהו, וייחסה לו מהפיכה שהיא כינתה "ייחוד הפולחן", כלומר תפיסה מאוחרת מבחינה כרונולוגית שדרשה את הפסקת העבודה בבמות ומיקוד כל עבודת ה' במקום אחד. האם המקום אשר יבחר ה' מתייחס לירושלים, ואם כן, ממילא נשאל – מדוע לכנותה בשם ארוך ומסורבל ואף סתום כזה? או שמא ניתן להציע כי מדובר במספר אופציות למקום, אשר תלויות בבחירת ה' וממילא גם יכולות להשתנות ולהתחלף?

מדרש הספרי אומר בפסוקנו כך (ס"ב א): **כי אם אל המקום אשר יבחר ה' א-להיכם מכל שבטיכם - (דרוש) על פי נביא. יכול תמתין עד שיאמר לך נביא? ת"ל לשכנו תדרשו ובאת שמה, דרוש ומצא ואח"כ יאמר לך נביא.** כלומר, ישנו ציווי לדרוש את מקום השכינה על ידי נביא. אך אין להמתין עד שיבוא נביא ויצווה שזהו המקום אשר בחר ה', אלא יש לדורשו ולחפשו ואז יבוא הנביא לכוון אותנו למקום הנכון. גם חנן פורת מתאר יפה בדבריו לפרשתנו את הכמיהה והחיפוש שדורש הביטוי 'המקום אשר יבחר ה'', על מנת שנגיע לבסוף לעיר הקודש ירושלים.

אבל, אולי ניתן ללכת עוד צעד, להתרחק מתפיסת הגנת, ולבחון את הסיבה לכך שהתורה בחרה להציג את עיר הקודש מושא כמיהתנו ומקום פולחננו לקב"ה, בביטוי כה סתום? האם יתכן שהבחירה שלא לפרש ולומר פשוט "ירושלים" או כל

מקום אחר, מרמזת לאופציה שלישית, כי ירושלים, המקום בו יבחר ה', תלויה ועומדת בבחירת ה', וממילא הקב"ה יכול להסיר את שכינתו ובחירתו מירושלים, אם לא נלך בדרכיו?

ההצעה הזו מזכירה דיון שהתקיים בישיבת הר עציון בה למדתי בראשית שנות ה-90. בראש הישיבה עמדו הרב ליכטנשטיין והרב עמיטל, זה שנישא ל- ואימץ את שושלת בריסק והביא גישה רציונלית הן ללימוד התורה והן לתפיסתו ההגותית, וזה שבא משושלת חסידית והביא גישה רוחנית קיומית להגותו וגם ללימודו. היינו תלמידים רציניים, שקועים בעולם התורה, וחפשנו דרכים מעניינות בתוך בית המדרש לשבור את שיגרת לימוד הגמרא. בשלב מסוים רמז לנו אחד התלמידים הבוגרים כי לראשי הישיבה שלנו השקפות שונות בדבר המסלול ההכרחי של הגאולה, וכי אם נשאל אותם שאלה ברורה ונוקבת הם לא יוכלו להתחמק מלענות תשובות שונות. טובי המוחות בשיעור שלנו ישבו וניסחו את השאלה, ולבסוף ניגשו לשני ראשי הישיבה ובפיהם התהיה הבאה: "האם הגאולה היום, זו של שיבת ציון השלישית, מהווה מסלול ישיר, קווי והכרחי לגאולה? או שיתכנו בה עליות ומורדות ואף נסיגות וביטולים – בהתאם להתנהגות הדור?". שני ראשי הישיבה דנו בכובד ראש, כל אחד בכסאו, בשאלה שהוטלה בפניהם, ולבסוף לא אכזבו. הרב ליכטנשטיין הבריסקאי פסק כי הגאולה תלויה במעשי האדם ובידיו לבנותה ואף להורסה. חורבן אפשרי אם האדם ינהג בדרך מסוימת, שאיננה דרך ה'. לעומתו גרס הרב עמיטל כי הגאולה הזו היא הגאולה האחרונה, ועל פי משנת הרב קוק שהולך בדרכי המדרשים הקודמים, לא תיתכן ממנה נסיגה, גם אם יתכנו עליות ומורדות ואף רגעי משבר קשים, אבל הדרך חדה וברורה.

חזרנו לכיסאותינו עייפים אך מרוצים. יש לנו 2 ראשי ישיבה וכשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות.

ואולי, זו מהות הויכוח על הפירוש של המילים "המקום אשר יבחר ה'". יש שילכו בדרך הליניארית ויאמרו כי בחירת ירושלים קדמה לעולם, שם נעקד יצחק, שם צפה יעקב במלאכי אלוהים עולים ויורדים ושם היה ויהיה בית הבחירה. ויש יגידו, שאולי ירושלים נבחרה מכל הערים והיא מוקדו של עולם, אך גם היא תלויה בהיותה "המקום אשר יבחר ה'" ובחירת ה' אולי לא תבטל את קדושת ירושלים, אך היא דורשת "התערותא דלתתא – התערורות בעולם של מטה" שתהפוך את ירושלים לראויה להיות עירו של הקב"ה והמקום בו אנו רואים בשוב ה' לציון.

משה (קינלי) טור-פז, חבר **קיבוץ כפר עציון**, נשוי לשלומית ואב לחמישה. ח"כ במפלגת יש עתיד ואיש חינוך. בין שלל תפקידיו שימש כיו"ר עמותת נאמני תורה ועבודה. ניהל את התיכון האזורי שק"ד עדה אליהו. עמד במשך 5 שנים בראש מיוהל החינוך של העיר ירושלים (מנח"ס). ייסד וניהל את רשת החינוך של תנועת הקיבוץ הדתי. שימש כמג"ד גדס"ר צנחנים וכקצין אג"מ באוגדת עזה וכמנהל רשת קדימה מדע על ארגון World Ort וכן הוציא לאור את ספרו הראשון "עיניים בגב – שישה מבטים על חינוך".



דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום unsubscribe בשורת הנושא. יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il